

SCHILLER VERA

A betegség megjelenése Euripidész drámáiban

A görög tragédiaírók közül Euripidész az, aki - Parmentier szavai szerint - nem művészetet őriz változatlan formában, ám úgy ír, hogy kortársai újdonságát szeressék. Műveiben az embervilág emberi, különváltak tőle az istenek.

Ennek az újításnak része az is, hogy drámáiban ténylegesen elesettebb embereket jelenít meg, mint a korábbi drámaírók.

Nemcsak azt teszi meg, hogy az „Elektra” című drámájában a mükénéi király lánya paraszti sorban él, ahol a ház körüli munkákat - névszerinti férje tiltása ellenére - elvégzi, de nála Oresztész anyja meggyilkolása után ténylegesen súlyosan megbetegszik, és ezt a betegséget Euripidész részletesen leírja az „Oresztész” és az „Iphigeneia a tauroszok között” című drámákban.

A leírásoknak vannak előzményei a másik két nagy drámaíró munkáiban is, ami természetes. Aiszkhülosz Oreszteia-jának második drámájának a végén az apja gyilkosaival (vagyis Aigisztosszal és anyjával) épp most végzett Oresztész meglátja az anyját rajta megbosszulni akaró Erünnüszeket, akiket rajta kívül senki sem vesz észre és előlük Mykénéből Delphoi-ba Apollón oltalma alá menekül.

Az Oreszteia-t alkotó harmadik drámában – az Euminiszekben – azonban valóban megjelennek ezek az ősi istennők, ők alkotják a dráma kórusát, és ők vádolják be az anyagyilkost az athéni bíróság előtt, amely azonban végül a bírák egyenlő szavazata mellett felmentette és hazaküldte Mykénébe uralkodni. Vagyis Aiszkhülosz művében az anya vérét megbosszuló Erünnüszeket nem a gyilkos lelkiismerete láttatta, a dráma szerint valóban megjelentek.

Másként előzménye ennek a leírásnak Sophoklesz Aiasz-a. Itt ugyanis Aiasz csakúgy, mint Oresztész a nyáját nézi ellenségeinek, egy részét lekasabolja, más részét sátrában fogolyként kínozza. Ezt azonban Athéné istennő megtévesztésének hatására teszi, és kijózanodva végez magával.

Az istenek hatására megszülető őrjöngés egyébként Euripidész drámáiban is megjelenik. Csakhogy itt az istenek kegyetlen akaratára megőrülő hősök nem állatokkal végeznek, ellenségnek nézve őket, hanem sokkal borzalmasabb módon, gyermekeikkel. Az őrjöngő Heraklész szerint Heraklész a megszemélyesített örület, Lyssa hatására végez éppen most megmentett három kisfiával (ellensége gyermekeinek nézve őket) és őket védő anyjukkal, a „Bakkhánsnők”-ben pedig Agaué Kadmosz lánya végez fiával Pentheusz-szal a Dionüszosz által rászabadított örületben fiát oroszlánnak nézve. Az érdekes az, hogy ezekben a darabokban a magához térő gyilkos - ellentétben Aiasz-azal — nem végez magával, hanem megpróbálja újrakezdeni életét.

„A között a pillanat között, mikor Aigisztoosz és Klüteimnesztra a fiú csapásától leterítve fekszik, és a között, mikor a gyilkos Delphoi-ba és Athénbe ér... semmit sem tudunk a közbeeső fázisokról. E közé Euripidész egy új, legendáktól és költőktől ment történetet alkotott.”-írja Chaputhier az i. e. 408-ban keletkezett Oresztesz című drámáról, amely Oresztesz fejlődésének rajza. A büntudattól és ellenségei támadásától gyötrődő ifjú előttünk ébred erejére.

Ennek az állapotnak a mélypontján jelenik meg a betegség. Elektra meghatározása szerint, azóta fekszik betegként fekhelyén, méghozzá nyílt színen, mióta anyjával végzett. Amikor a darab kezdődik, már hat napja halott Klüteimnesztra, és gyilkos fia azóta nem evett és nem fürdött. Oresztesz saját elbeszélése szerint azóta, hogy összeszedte a magjáról a csontokat, hogy sírt emeljen anyjának.

A betegség egyértelműen lelkiismeret-furdalásból ered, bár ennek nagyon szemléletes betegség - leírása van.

A darab kezdetén Oresztesz végre pihentető álomba merül, és Elektra fél, hogy a kórus léptei és szavai felköltik.

Oresztesz pihentető álomból ébred, és nővére simítja le szájáról és szeméről a tajtékhabot, simítja le nyirkos haját szeméről, lefekteti újra, majd felülteti, azután rábeszéli néhány lépés megtételére.

A derűs percek azonban hamar végetérnek, Oresztesz látni véli ismét az órá támadó Erinnüszeket, felugrik és Erinnüsznek nézi az őt visszatartó nővérét, lázalmában felugrik, és egy csak általa látott szarvas nyílveszővel kergeti el az istennőket. Ezután magához tér és vigasztaló szóval fordul nővéréhez, kéri pihenjen kicsit, és ő - megnyugodva vissza is vonul a házba.

Ezekben a kezdő képekben látjuk elsősorban Oresztesz betegségének képeit.

Menelaossal, nagybátyjával és Tündareossal, nagyapjával beszélve Oresztesz magához tér, és rájön, hogy elsősorban nem túlvilági hatalmakkal kell küzdenie.

Amikor megjelenik Püladész és elkíséri őt a város népgyűlésére, hogy életükről döntsenek, még aggódik Agamemnon fia, „hogy az istennők megűzik”, vagyis hogy elkapja egy olyasféle roham, mint amely a szemünk előtt játszódott le. „Támasszad meg oldalammal kórgyötörte oldalad!” mondja neki Püladész. „És én támogatni, gyámolítani foglak.”

Ettől a pillanattól fogva azután a dráma nem tartalmaz képeket Oresztesz betegségéről. Amikor Oresztesz harcol életéért a népgyűlésen szavakkal, majd már karddal otthona mélyén, Hermioné torkán tartva törét, már nem tart az Erinnüszek üldözésétől.

Az i. e. 412 előtt keletkezett „Iphigeneia a tauroszok között” című Euripidész-drámában már nem látjuk a rohamot, csak elbeszélik nekünk. A pásztorok – egyikük híradása szerint – meglátják Püladészt és Oreszteszt, amikor is elfogja Oreszteszt egy roham, és látni véli a rátámadó Erinnüszeket, és ezért halomra gyilkolja a borjakat, emlékeztetve Sophoklész Aiasz-ára. Ennek a betegségnek a tünetei nagyon emlékeztetnek az epilepsziára, mert a roham után Oresztesz habzó ajakkal rogy össze. Ennek a rohamnak is elég hamar vége van, és

Oresztesz Püladésszel együtt védekezik a rájuk támadó pásztorok ellen, akik Artemisz szentélyébe hurcolják őket jövőendő áldozatnak.

Oresztesz ezt tébolynak nevezi, amely őt az Erinnüszek részéről éri, és amelynek ellenszere az lehet és az is lesz, ha Artemisz szobrát és kiszabadított nővérét hazaviszi Hellaszba.

Vagyis Euripidész ugyan elég precízen ábrázolja a betegséget és elesettséget az „Oresztesz”-ben és szemléletes képet fest egy epilepsziához hasonlító betegségről, ahol a beteg Erinnüsznek nézi az őt visszatartó hozzátartozót és a marhacsordát, (és jó esetben csak a marhákat mészárolja le) azután pedig habzó ajakkal rogy össze, az ábrázolás azonban mégiscsak a lelkiismeret-furdalás képeit részletezi.

Oresztesz-nek akkor múlnak el a látomásai, amikor valamilyen okból elmúlik a lelkiismeretfurdalása. Az Oresztesz-ben kiderül, hogy nem túlvilági hatalmakkal kell elsősorban harcolnia, az „Iphigeneia a Tauroszok között,” című pedig anyja meggyilkolását nővére megmentése egyensúlyozza.

Veszprém város védelmére két évszázad tükrében

A magyar országot az invázióktól és a nagyváltások 1972-ben Veszprém városától választja el. Bár Horváth Károly (1895-1971) Veszprém püspöke és a város vezetői nagy meggyőzőerővel érveltek a negyvenedik vendégház befoglalásáról, „Veszprém műveltség és jelene” címmel megjelentetett kiadványuk még a kiadvány alkalmából is keltette a városban helyi lakosok között az érdeklődést. IV. József úr Choinoky Ferenc korabeli Veszprém városi és város körzetévégegyesítési tanácsának tagja, és az első leltár készítésén résztvevője.

Dr. Choinoky Ferenc (1847-1917) orvos-egészségügyi szakember magyar református, Veszprém városi és város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke és a Veszprém városi és város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke. 1872-ben a város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke. 1872-ben a város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke. 1872-ben a város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke.

Veszprém város a Veszprém térségben, két nagy város között a Veszprém nagyváros és a Veszprém város között helyezkedik el. A város elhelyezkedése a város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke. A város elhelyezkedése a város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke. A város elhelyezkedése a város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke.

Az egykori városi Szent István már az ősi és a városi egyetemen is a város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke. A város elhelyezkedése a város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke. A város elhelyezkedése a város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke.

A városi Szent István már az ősi és a városi egyetemen is a város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke. A város elhelyezkedése a város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke. A város elhelyezkedése a város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke.

Írói életében pedig Veszprém városát ismerteti. A város elhelyezkedése a város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke. A város elhelyezkedése a város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke. A város elhelyezkedése a város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke.

Közéleti tevékenységéről is írtak. 1940-45-ös évek.

Több, sokak között, hogy a Veszprém városi és város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke. A város elhelyezkedése a város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke. A város elhelyezkedése a város körzetévégegyesítési tanácsának elnöke.

Közéleti tevékenységéről is írtak. 1940-45-ös évek.